
Un topor cu marginile ridicate descoperit la Sălicea, jud. Cluj

Mihai WITTENBERGER
Mihai ROTEA

Cuvinte cheie: Epoca bronzului, topor de cupru cu marginile ridicate, depunere rituală.

Keywords: Bronze Age, cooper flanged-axe, ritual deposit.

În primăvara anului 2015, I. Mureșan a predat Muzeului Național de Istorie a Transilvaniei trei piese descoperite cu ajutorul unui detector de metale. Dintre cele trei piese, două sunt cuțite de fier medievale sau moderne, iar a treia piesă, care face obiectul rândurilor de mai jos, este un topor din cupru cu marginile ridicate¹.

Piesele au fost descoperite în pădurea *Făgetul Sălicii* (Pl. I/c), sat Sălicea, com Ciurila, aflându-se cel mai probabil în poziție secundară, aproape de un bot de deal pe care se poate observa un tumul, cu diamentru de cca. 6 m. Vis-a-vis de acest platou se află un altul cunoscut prin descoperirile arheologice publicate la începutul secolului al XX-lea². Pe latura vestică a acestui platou, au fost descoperite fragmente ceramice pe care M. Roska și I. Ferenczi le atribuie culturii Coțofeni³ și a fost identificat un alt tumul⁴. De altfel, în întreaga zonă, de o parte și alta a văii Hășdatelor, există un număr foarte mare de tumuli aparținând culturilor Coțofeni și grupului Copăceni⁵.

Descrierea artefactului

Topor cu marginile ridicate (P.181705) (Pl. 1/a-b) de formă trapezoidală, având lungimea totală de 12,4 cm și tăișul arcuit ușor. Acesta din urmă are o lățime de 4 cm, iar capătul opus are 2,4 cm. Grosimea maximă a marginilor este de 1,5 cm, iar cea a corpului propriu-zis al toporului este de 1 cm. Greutatea lui este de 322 g.

Observații concluzive

Topoarele cu marginile ridicate sunt răspândite pe tot cuprinsul Europei preistorice⁶. Având în vedere faptul că au o formă foarte apropiată de cea a toporului plat, căruia i-au fost îngroșate muchiilor longitudinale pentru a asigura o prindere mult mai fermă a cozii, credem că ele puteau fi inventate în mod independent în mai multe

1 Mulțumim și cu acest prilej domnului I. Mureșan pentru această importantă descoperire preistorică și pentru modul exemplar în care s-a raportat la ea.

2 E. Orosz, *Ösemberetani adatok Erdeyböl*, OTE, XXVI, 1901, p. 20, nr. 14.

3 M. Roska, *Repertorium*, 1942, p. 263, nr. 114; I. Ferenczi, *Régészeti Kutatások Kolozsvartt 1*, Studia Universitatis Babeș-Bolyai, series Historia, 2, 1962, p. 41; *Repertoriul arheologic al Județului Cluj*, Cluj-Napoca 1992, p. 335.

4 Pe imaginile din satelit ale platoului pot fi ușor identificați mai mulți posibili tumuli.

5 Doi dintre aceștia au fost integral cercetați (M. Rotea tumulul de la Petreștii de Jos și M. Wittenberger pe cel de la Deleni), dar rezultatele nu au fost încă publicate.

6 Vezi de exemplu: H. Vandkilde, *From Stone to Bronze. The Metalwork of the Late Neolithic and Earliest Bronze Age in Denmark*, Aarhus University Press 1996, passim, cu bibliografia; L. Nikolova, *A bronze flange-axe from the Early Bronze Dubene-Sarovka settlement (production, function and social context)*, *Archaeologia Bulgarica*, 6(2), 2002, 13-25, cu bibliografia; G. L. Carancini, R. Peroni 1999, *L'età del bronzo in Italia: per una cronologia della produzione metallurgica*. Quaderni di Protostoria, 2, Perugia, 1999, passim.

Mihai WITTENBERGER, Muzeul Național de Istorie a Transilvaniei, e-mail: mihaiw@yahoo.com

Mihai ROTEA, Muzeul Național de Istorie a Transilvaniei, e-mail: rotea_mihai@yahoo.com

spații geografico-culturale⁷. Din punct de vedere funcțional, aceste artefacte îndeplinesc un rol dublu: de unelte și arme. A. Vulpe a clasificat topoarele cu marginile ridicate în mai multe variante, piesa descoperită întâmplător la Sălicea putând fi atribuită variantei Șincai⁸.

Încadrarea cronologico-culturală a topoarelor cu marginile ridicate descoperite în Transilvania, inclusiv a celor de tip Șincai, este un subiect asupra căruia planează încă un grad mare de incertitudine. De regulă, ele sunt atribuite perioadei timpurii a epocii bronzului, dar unele exemplare mai evolute au fost încadrate în bronzul mijlociu⁹. Piese descoperite la Șincai¹⁰ și Călnic¹¹ pot fi ipotetic puse în legătură cu siturile majore Coțofeni IIIb-c (după P. Roman¹²) cercetate în perimetrul acestor localități¹³. Artefactul de la Sălicea-Făgetul Sălicii nu pare să facă nici el excepție, dacă avem în vedere că a fost descoperit aproape (circa 1km) de un platou cunoscut pentru descoperirile aparținând culturii Coțofeni¹⁴, de altfel singurele semnalate în zona analizată. Mai mult decât atât, un topor de acest tip a fost descoperit întâmplător la Bretea-Mureșană-Măgura Sârbilor, cu mențiunea că această descoperire s-a făcut în perimetrul așezării coțofeniene (sit capital Coțofeni IIIc) datată în Bronzul Timpuriu I¹⁵. Fără a nega faptul că piese de acest tip pot fi atribuite și realităților culturale din Bronzul Timpuriu II (Copăceni, Șoimuș, Schneckenberg, Jigodin) ori din Bronzul Mijlociu (Wietenberg), trebuie să avem în vedere că acestora le sunt caracteristice tipuri mult mai sofisticate de topoare din metal (topoarele cu gaură de înmănușare transversală).

Absența momentană a analizelor de laborator și faptul că artefactul nu este încă restaurat ne mențin în sfera ipotezelor de lucru în ceea ce privește compoziției metalului ori modului în care a fost produs. Patina de culoare verde deschis ne sugerează prezența cuprului în procent foarte ridicat, iar obținerea lui prin turnare în tipar/tipare pare a fi o certitudine. De asemenea, nu există motive temeinice să ne îndoim că artefactul a fost produs într-un atelier local, care a folosit abundentele surse de cupru din Munții Apuseni¹⁶.

Toporul cu marginile ridicate de la Sălicea a fost un obiect de mare valoare, un simbol al puterii și prestigiului de care s-a bucurat proprietarul lui. În același timp, fabricarea acestui tip de artefacte de prestigiu și a altora mai complexe, încă din Bronzul Timpuriu I (cultura Coțofeni), implică un sistem elaborat de producție și de schimb și, prin urmare, sugerează existența unei elite capabile să întrețină producția, consumul și comerțul local, regional, posibil și supraregional cu astfel de bunuri¹⁷. Având în vedere locul în care a fost aflat (pe o pantă, la câțiva metri de vârful unui deal, cel mai probabil adus de un torent) și absența altor materiale arheologice preistorice în perimetrul descoperii ne putem îndreapta spre interpretarea artefactului ca obiect al unei depuneri cultice/depozit format dintr-o singură piesă.

A flanged-axe discovered in the village Sălicea (Cluj county)

(Abstract)

The article is regarding a flanged-axe, which was discovered by a metal detector in 2015, in the village Sălicea (Cluj county), point *Făgetul Sălicii*. The findings made at the place of discovery and its surroundings indicate that the piece had a cultic significance (single item hoard). The artifact is dated by the authors, based on analogies, in the Early Bronze Age and assigned hypotheticalal to the Coțofeni culture.

7 M. Rotea, *Culture, metal and interaction in Transylvanian Prehistory*, în pregătire.

8 A. Vulpe, *Die Äxte und Beile in Rumänien II*, PBF IX. 5, München 1975, p. 66-67.

9 *Ibidem*, p. 67.

10 V. Lazăr, *Repertoriul arheologic al județului Mureș*, Târgu Mureș 1995, p. 250, Pl. LVIII/11.

11 A. Vulpe, *op.cit.*, p. 65, nr. 334.

12 P. Roman, *Cultura Coțofeni*, Editura Academiei Republicii Socialiste România, București 1976, p. 43-47.

13 H. Ciugudean, *Eneoliticul final în Transilvania și Banat: Cultura Coțofeni*, 2000, p. 35-36; M. Rotea, *op.cit.*, passim.

14 I. Ferenczi, *op.cit.*, p. 41.

15 M. Rotea, *op.cit.*, passim.

16 M. Rotea, *op.cit.*, passim, cu bibliografia.

17 *Ibidem*, passim.